

Stvořitel dobrý i vševládny?

Est 4, 17

Pane, Pane, Všemohoucí králi, vše je podřízeno tvé moci a nikdo nemůže vzdorovat tvé vůli zachránit Izrael. Ano, ty jsi učinil nebe i zemi a všechny divy, jež jsou pod oblohou. Jsi Vládce veškerenstva a není nikdo, kdo by se ti, Pane, postavil na odpor.

1. Vatikánský koncil, DS 3003

Bůh uchovává a řídí svou prozřetelností všechno, co stvořil, 'mocně se rozpíná od jednoho konce světa k druhému' (Mdr 8,1). Vždyt' 'před jeho očima je všechno nahé a odkryté' (Žid 4,13), i to, co vykonají tvorové svým svobodným jednáním.

Job 38, 2; 39, 19; 42, 1

„Kdo to zatemňuje prozřetelnost slovy bez rozmyslu? Opásej svá bedra jako hrdina, zeptám se tě, ty mi odpověz! Kdes byl, když jsem zakládal zemi? Pověz to, když jsi tak moudrý! Kdo určil její rozměry, ty přec to musíš vědět! Kdo na ní roztáhl měřicí provaz? Na čem jsou položeny její základy, kdo zasadil její základní kámen, když sborem zajásaly jitřní hvězdy a zaplesali všichni Boží synové?

Můžeš koně obdařit chrabrostí, pokrýt jeho krk hřívou? Ženeš ho snad, že skáče jako kobylka? Strašlivá je síla jeho ržání, hrabe kopyty na poli, zařičí a bujaře pádí vsříc zbraním. Strachu se vysmívá, nebojí se, před mečem necouvá zpátky.“

Tu odpověděl Job Hospodinovi a řekl: „Vím, že zmůžeš všechno, že ti není nemožný žádný záměr. Kdo by mohl neznalostí zatemňovat prozřetelnost? Přesto jsem mluvil o věcech, jimž nerozumím, vyšších než já, které nemohu chápat.“

EPIKUROSOV, *Fragment 374* (ed. H. Usener, Lipsiae, 1887, s. 253)

Bůh buď chce odebrat zla, ale nemůže, nebo může, ale nechce; nebo ani nechce, ani nemůže, a nebo chce i může. Jestliže chce a nemůže, je slabý, což Bohu neodpovídá. Jestliže může, ale nechce, je žárlivý, což je též Bohu podobně cizí. (...) Jestliže však chce i může, proč jsou zla?

R. CANTALAMESSA, *Velkopáteční homilie ve Vatikánské bazilice 10. dubna 2020*

Přál si snad Bůh Otec smrt svého Syna na kříži, aby z ní potom vytěžil dobro? Nikoli, pouze ponechal volný průchod lidské svobodě – ovšem zasadil ji do svého plánu, nikoli do lidského. Totéž platí také pro přírodní pohromy, jako jsou zemětřesení a epidemie. Nevyvolává je On. On však dal také přírodě jakousi svobodu, jistě kvalitativně jinou, než je morální lidská svoboda, nicméně je to jakási forma svobody. Svoboda vyvíjet se podle zákonů rozvoje. Nestvořil svět jako hodinový stroj naprogramovaný od počátku v každém svém nejmenším pohybu. To, co někteří nazývají náhoda, Bible nazývá "Boží moudrosti".

T. HALÍK, *Co léčí víra? Koronavirus neodmodlíte* (www.seznamzpravy.cz)

Chceme-li brát víru vážně, pak Bohem nesmíme strašit, manipulovat s ním a vynucovat si zázrak. Každý katolík s alespoň elementárním vzděláním ve víře snad ví, že zázraky je možné si přát, je třeba jim být otevřen, a pokud se stanou, za ně děkovat - ale není možné s nimi kalkulovat. Pokusy zmanipulovat Boha a vynutit si zázraky náboženskými rituály je hřích v několikerém slova smyslu.

Za prvé je to magie, opak víry. Pak je to hřích „opovázlivého spoléhání“ a „brání jména Božího nadarmo“: katolická teologie nám říká, že „gratia supponit naturam“, milost předpokládá přirozenost - nemůžeme tedy například při nakažlivé nemoci přeskočit „přirozené“ prostředky jako je karanténa, hygiena, léky - tohle opravdu nelze nahradit modlitbou. Rýmu, rakovinu, depresi ani koronavirus „neodmodlitě“. Modlitba je nesmírně důležitá a může být velmi mocná: dává sílu a pokoj přijmout realitu, ať je jakákoliv, jako Boží výzvu a jako příležitost chovat se odpovědně, rozumně, statečně a s láskou k druhým.

Opakuji: používat modlitbu jako magický prostředek, kterým máme donutit Boha, aby plnil naši vůli, je hříšný opak křesťanské víry a křesťanské modlitby. Křesťanská modlitba v nás vytváří ticho, v němž můžeme porozumět Boží vůli a dává nám sílu ji plnit.

J. MOLTSMANN, *Bůh ve stvoření*, CDK, 1999, s. 75 – 76

Pokud by existovala oblast vně Boha, nebyl by Bůh všudypřítomný. (...) Existuje jen jedna možnost, kdy je *extra Deum* myslitelné: pouze přijetí sebeomezení Boha, které předchází jeho stvoření, je možné sjednotit s božstvím bez rozporů. Aby stvořil svět „vně“ sebe samého, musí nekonečný Bůh nejdříve odstoupit sám v sobě prostor konečnosti. Teprve takové vstoupení boha do sebe uvolňuje prostor, ve kterém může být Bůh tvořivě činný. (...)

Tyto myšlenky nejdříve rozvinul Isaak Luria ve svém učení o *cimcum*. *Cimcum* znamená koncentraci a kontrakci, stahování se zpět do sebe sama. (...) Existence světa vně Boha je umožněna inverzí Boha. Jí bude uvolněn „druh mystického praprostoru“, do kterého může Bůh ze sebe vstoupit a ve kterém se může zjevit. (...)

Tato sebe sama uskromňující láska (Boha) je počátkem onoho sebezřeknutí se boha, které Flp 2 nahlíží jako tajemství Mesiáše. Aby stvořil nebe a zemi, vzdává se Bůh všenaplnující všemohoucnosti a přijímá jako Stvořitel podobu služebníka.

To poukazuje na nutnou korekturu chápání stvoření: Bůh tvoří nejen tím, že něco povolává do bytí nebo uvádí do díla. V hlubším smyslu „tvoří“ tím, že nechává být, utváří prostor a stahuje se zpět. *Tvořivé konání* je vyjádřeno mužskými metaforami. *Tvořivé nechání být* je ale lépe vyjádřeno v mateřských kategoriích.

Žl 33, 9

Vždyť co řekne Pán, se ihned stane, co on poručí, to rázem jest.
Plány pohanů Pán rozmetává, maří, co si smyslí národy.

Iz 46, 9

Rozpomeňte se na minulost odpradáva, že já jsem Bůh a jiný Bůh není, není mně podobného. Od počátku oznamuji poslední věci, dávno předtím to, co se ještě nestalo. Říkám: „Můj úrdek se splní, udělám všechno, co si přeji.“

Jdt 9, 5

Ó Bože, můj Bože, vyslyš mě, ubohou vdovu, vždyť ty jsi učinil minulost i to, co se děje nyní, i to, co přijde později. Přítomnost i budoucnost jsi pojal ty a událo se to, co jsi měl v mysli.
Tvé záměry předstoupily a řekly: »Jsme zde!« Neboť všechny tvé cesty jsou připraveny a tvé soudy jsou prozřetelně vynášeny.

STh I, 25, 1, co

Všechno, podle toho, jak je v aktu a dokonalé, podle toho je něčemu aktivním principem; něco naopak působení podstupuje (*patitur*), nakolik je deficientní a nedokonalé. Bylo ukázáno, že Bůh jest čirý akt, naprosto a universálně dokonalý a žádná nedokonalost v něm nemá místo. Jemu tedy nejvíce přísluší být aktivním principem a nebýt nijak trpným. A ráz aktivního principu náleží aktivní moci (*potentia activa*). Neboť aktivní potence je principem působení na jiné, trpná potence (*potentia passiva*) je principem trpění od jiného, jak praví Filosof v V. *Metafys.* Zbývá tedy, že v Bohu je aktivní moc nejvyšším způsobem.

STh I, q. 44, a. 1, co.

Vše, co jakýmkoli způsobem je, je od Boha. Když se totiž v něčem něco shledává skrze účast (*per participationem*), je nutné, aby v něm bylo způsobeno od toho, jemuž přísluší esenciálně; jako železo se stává ohnivým od ohně. Bylo pak výše ukázáno, když se jednalo o božské jednoduchosti, že Bůh je samotné bytí o sobě subsistující (*esse ipsum per se subsistens*). A opět bylo ukázáno, že bytí subsistující nemůže být než jedno: jako kdyby bělost byla subsistující, nemůže být než jedna, ježto bělosti se množí podle přijímajících. Zůstává tedy, že všechna jiná [jsoucna] než Bůh nejsou svým bytím, nýbrž mají účast na bytí. Je tudíž nutné, aby všechna, která se různí podle různé účasti na bytí, takže jsou dokonaleji nebo méně dokonale, byla způsobena od jednoho prvního jsoucna, jež je nejdokonaleji.

STh I, q. 103, a. 5, co.

Bůh věci řídí a zároveň je jejich příčinou, protože je to tentýž, kdo věci působí a kdo jim dává svým řízením dokonalost. Bůh je však nejen částečnou příčinou jednoho rodu věcí, ale obecnou příčinou všeho jsoucna, jak bylo ukázáno výše. A proto tak, jako nemůže být nic, co by nebylo Bohem stvořeno, nemůže být nic, co by nebylo poddáno jeho řízení.

To také vyplývá z pojmu cíle. Řízení je totiž rozsáhlé podle toho, kam až může dosáhnout jeho cíl. Cílem Božího řízení je však sama jeho dobrota, jak bylo ukázáno. A protože není nic, co by nebylo zaměřeno k božské dobrotě jako k cíli (...), je nemožné, aby se nějaké jsoucno vymykalo božskému řízení.

STh I, q. 103, a. 7, co.

Nějaký účinek může nastat mimo řád určité partikulární příčiny, ale nemůže nastat mimo řád příčiny univerzální. Důvodem je to, že všechno se děje v řádu partikulární příčiny, dokud tomu nezabrání nějaká příčina, kterou pak je nutno vztáhnout k první univerzální příčině. (...) A protože je Bůh první univerzální příčinou nejen jednoho rodu, ale obecně všeho jsoucna, je nemožné, aby se něco stalo mimo řád božského řízení. Ba právě proto, že se něco zdánlivě vymyká řádu božské prozřetelnosti, který poznáváme na základě nějaké partikulární příčiny, je nutné, aby to do tohoto řádu spadalo na základě nějaké jiné příčiny.

STh I, q. 105, a. 5, co.; ad 2; ad 3

Bůh je příčinou činnosti, nejen nakolik dává formu, která je principem činnosti (...), ale také formy a síly věcí udržuje, jako je slunce příčinou barev, nakolik udržuje světlo, v němž se barvy ukazují. Protože forma věci je ve věci, a to tím více, čím ji chápeme jako prvotnější a univerzálnější, a protože sám Bůh je ve všech věcech vlastní příčinou samého jejich univerzálního bytí, které je věcem ze všeho nejniternější, plyne z toho, že Bůh je ve všem niterně činný. A proto se v Písmu svatém připisuje činnosti přirozenosti Bohu, jak praví Job 10, 11: „Přioděl jsi mě kůží a masem, propletls mě šlachami a kostmi.“

K námitkám

2. Jedna činnost nevychází ze dvou činitelů téhož řádu, ale nic nebrání tomu, aby jedna a táž činnost vycházela z prvního i druhého činitele.

3. Bůh věcem nejen dává formy, udržuje je v bytí a aplikuje je k činnosti, ale je také cílem všech činností, jak bylo uvedeno.

STh I, q. 83, a. 1, ad 3

Není nutné ke svobodě, aby to, co je svobodné, bylo první příčinou sebe, jako se též nevyžaduje u toho, co je příčinou druhého, aby bylo jeho první příčinou. Bůh tedy jest první hýbající příčina přírodních i volních příčin. A jako když pohybuje přírodní příčiny, neodnímá jim, že jejich úkony

jsou přírodní, tak když pohybuje příčiny volní, neodnímá, že jejich skutky jsou dobrovolné, nýbrž spíše to v nich činí: jedná totiž v každém podle jeho povahy.

1 Kor 1, 25

Bláznovství Boží je moudřejší než lidé a slabost Boží věc je silnější než lidé. Jen se podívejte, bratři, komu se u vás dostalo povolání! Není tu mnoho moudrých (lidí) podle lidských měřítek, ani mnoho mocných, ani mnoho urozených. A přece: ty, které svět pokládá za pošetilé, vyvolil si Bůh, aby zahanbil moudré, a ty, kteří jsou ve světě bezmocní, vyvolil si Bůh, aby zahanbil mocné, a ty, které svět má za neurozené a méněcenné, dokonce i ty, kteří nejsou vůbec nic, vyvolil si Bůh, aby zlomil moc těch, kteří jsou „něco“, aby se žádný smrtelník nemohl před Bohem vynášet.

***STh* I, q. 12, a. 13, ad 1**

Ačkoli zjevením z milosti nepoznáváme v tomto životě o Bohu, co jest, a tak se s ním spojujeme jako s neznámým, přece ho poznáváme úplněji, nakolik jsou nám vyjevovány četnější a vznešenější jeho účinky.

***In 1 Co.*, c. 1, lect. 3, n. 62**

O Bohu se nevyovídá něco slabého ve smyslu nedostatku síly (*per defectum virtutis*), ale přebytku vzhledem k síle lidské (*per excessum humanae virtutis*), jako je zván neviditelným nakolik překračuje lidské smysly.

KKC 308

Je neoddělitelnou pravdou od víry v Boha Stvořitele, že Bůh působí ve veškerém jednání svých tvorů. On je první příčina, která působí ve druhých příčinách a skrze ně: „Vždyť i to, že chcete, i to, že pak jednáte, působí přece ve vás Bůh, abyste se mu mohli líbit“ (Flp 2,13). Tato pravda nijak nezmenšuje důstojnost tvora, naopak ji zvyšuje. Vždyť tvor, učiněný Boží mocí, moudrostí a dobrotou z ničeho, nemůže nic, je-li odříznut od vlastního původu, protože „bez Stvořitele se ztrácí“; tím méně pak může dosáhnout svého posledního cíle bez pomoci milosti.